

ICOMOS (Műemlékek és Műemlékhelyszínek Nemzetközi Tanácsa)

Útmutató a kulturális világörökségi helyszínek örökségvédelmi hatásvizsgálatához

A Műemlékek és Műemlékhelyszínek Nemzetközi Tanácsának kiadványa

2011. január

ICOMOS, 75015 France, Paris rue de la Federation 49-51
A Világörökség Központtal együttműködésben

© ICOMOS, 2011. Minden jog fenntartva.

Útmutató a kulturális világörökségi helyszínek örökségvédelmi hatásvizsgálatához

Az útmutató célja

Útmutatás nyújtása a **VILÁGÖRÖKSÉGI HELYSZÍNEK ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSVIZSGÁLATI DOKUMENTÁCIÓJÁNAK** (a továbbiakban: **hatásvizsgálati dokumentáció**) elkészítéséhez, és az esetleges fejlesztések által a helyszín kiemelkedő egyetemes értékére (a továbbiakban: **KEÉ**) gyakorolt hatások hatékony értékeléséhez. Az útmutató vezetők, fejlesztők, tanácsadók és döntéshozók számára készült, illetve ajánljuk a Világörökség Bizottság és a Részes Államok figyelmébe is.

A KEÉ szolgál a teljes Világörökség Egyezmény és a Jegyzékben szereplő helyszínekkel összefüggő valamennyi tevékenység alapjául.

A világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló, 1972-ben életbe lépett Világörökség Egyezmény elismeri a **‘kiemelkedő egyetemes értékkel’** bíró helyszíneket, amelyek „az egész emberiség örökségének” részét képezik, és érdemesek „a védelemre és a jövő nemzedékek számára történő átadásra”. A helyszíneket a 21 Részes Állam képviselőiből álló Világörökség Bizottság a Világörökség Jegyzékbe történő felvétellel ismeri el.

A helyszínek KEÉ-ét a Világörökség Bizottság határozza meg, amit 2007 óta a „KEÉ Megállapítása” elnevezésű összegzés formájában a helyszín Világörökség Jegyzékre történő felvétele alkalmával, az erről szóló határozatában rögzít. A KEÉ tehát a felvételtől gondolkodásmódot tükrözi, és utólag nem képezheti vita tárgyát.

Azok a Részes Államok, amelyek ratifikálták a Világörökség Egyezményt, egyetértenek a területükön található KEÉ-et hordozó helyszínek megőrzésével, és ezzel hozzájárulnak az emberiség közös örökségének védelméhez. A KEÉ-t, az azt hordozó attribútumok védelmével kell fenntartani.

Ennek megfelelően a világörökségi helyszínek egyértelműen megfogalmazott nemzetközi értékkel rendelkező, egyedülálló örökségi elemek. A helyszínek nem minden eleme járul hozzá a KEÉ-hez, de amelyek hozzájárulnak, azokat megfelelő módon kell védeni.

Ez az útmutató egy módszertant határoz meg, amely lehetővé teszi, hogy a hatásvizsgálati dokumentáció reflektáljon az adott világörökségi helyszín sajátos szükségleteire, oly módon, hogy az egyes helyszínekre önálló egységként tekint, és a KEÉ-t megtestesítő attribútumokra gyakorolt hatást szisztematikus és következetes módon értékeli.

Az Útmutató az ICOMOS 2009 szeptemberében, Párizsban megtartott nemzetközi munkaértekezletét követően készült.

Tartalom

1	Háttér	5
	a) A hatásvizsgálati dokumentációk világörökségi kontextusa	5
	b) A különböző szabályozási, tervezési és kezelési kontextusok	6
2	Javasolt örökségvédelmi hatásvizsgálati eljárások	8
2-1	Bevezetés	8
2-2	Az ÖVH megkezdése előtti teendők megértése	9
3	Adatok és dokumentáció	10
4	A világörökségi területek szempontjából releváns módszerek és megközelítések – a rendelkezésre álló eszközök, módszerek és erőforrások optimalizálása	11
5	Megalapozott hatásvizsgálati/értékelési rendszer	13
6	Elkerülhető, csökkenthető, kiküszöbölhető vagy ellensúlyozható-e a hatások?	16
7	A Résztes Államok, a tanácsadó testületek és a Világörökség Bizottság számára hasznos, valamint a világörökségi kontextus szempontjából általánosan vagy az adott helyszínrre vonatkozóan releváns értékelés elkészítése	17
	1. melléklet: Örökségvédelmi hatásvizsgálati folyamat	17
	2. melléklet: A vizsgálat hatókörét megállapító jelentés tartalma	18
	3A. melléklet: Útmutató az örökségi elemek értékének megállapításához	19
	3B. melléklet: Útmutató a hatás mértékének felméréséhez	21
	4. melléklet: Az örökségvédelmi hatásvizsgálati dokumentáció tartalma	23

1 Háttér

Az elmúlt években az UNESCO Világörökség Bizottsága (a továbbiakban: Bizottság) számos megőrzési állapotjelentést vizsgált meg különböző típusú nagyléptékű fejlesztések világörökségi helyszíneket fenyegető veszélyeivel kapcsolatban. Ilyen fejlesztések például az utak, hidak, magas épületek, csarnok jellegű épületek (pl. bevásárló központok), a nem megfelelő, a környezetbe nem illeszkedő vagy a környezeti szempontokat figyelmen kívül hagyó fejlesztések, felújítások, bontások és az olyan új típusú infrastruktúrák, mint például a széléromű parkok, a földhasználati szabályozások változásai, valamint a nagyléptékű településszerkezeti elemek. A Bizottság vizsgált továbbá túlzott vagy nem megfelelő turisztikai igénybevételből eredő veszélyeket is. Számos ilyen projekt potenciálisan hátrányosan befolyásolta volna a helyszín megjelenését, látványát, a meghatározó látképeket és a kiemelkedő egyetemes értéket hordozó attribútumokat.

Annak érdekében, hogy az ICOMOS és a Bizottság megfelelő módon értékelhesse ezeket a potenciális veszélyforrásokat, konkrétan meg kell határozni a javasolt változtatások KEÉ-re gyakorolt hatásait. Habár számos országban végeznek örökségvédelmi hatásvizsgálatokat, úgy tűnik, hogy ezeket kevésbé megbízható módon alkalmazzák világörökségi kontextusban.

Számos országban bevett gyakorlat, hogy a világörökségvédelmi szempontokat a környezeti hatásvizsgálati (továbbiakban: KHV) eljárás keretében értékelik. Habár érdemes lehet felhasználni a környezeti hatásvizsgálati eljárás során szerzett tapasztalatokat, nem valószínű, hogy ezek közvetlenül, átdolgozás nélkül alkalmazhatóak. A környezeti hatásvizsgálati eljárás általában szétbontja a kulturális örökségi elemeket, majd az ezekre gyakorolt hatásokat külön-külön méri fel, olyan különálló szempontok alapján, mint pl. védett épületek, régészeti lelőhelyek, stb., anélkül, hogy az attribútumok egészét a KEÉ lencséjén keresztül szemlélné. A világörökségi helyszínek esetében átfogóbb szemléletű, valamint a KEÉ-vel szorosabb kapcsolatban álló megközelítésre van szükség.

Ezért a kulturális világörökségi területekre alkalmazott környezeti hatásvizsgálati eljárás gyakran nem kielégítő eredményeket hoz, mivel a hatások felmérése nem kapcsolódik egyértelműen és közvetlenül a KEÉ-et hordozó attribútumokhoz. Az összesített hatások és a járulékos (kedvezőtlen) változások is könnyebben észrevétlenek maradnak. Erre a problémára szolgál például a közelmúltban, a Közép-Rajna-völgyben található világörökségi helyszínen tervezett híd hatásainak felmérése.

Jelenleg csak korlátozottan állnak rendelkezésre a hatásviselők azonosítására, valamint a hatások becslésére alkalmas, a vizsgálati eljárásban használható eszközök, illetve a világörökségi helyszínek világörökségi hatásvizsgálati dokumentációira is csupán néhány jó példa létezik. A 3D-s ábrázolási lehetőségek és a digitális eszközök fejlődése azonban új eszközökkel szolgálnak a hatásvizsgálati dokumentációk elkészítése során.

a) A hatásvizsgálati dokumentációk világörökségi kontextusa

A világörökségi területekre önálló, KEÉ-vel rendelkező egységekként kell tekintenünk. KEÉ számos különböző attribútumban tükröződik, amelyeket a KEÉ fenntartása érdekében szükséges megvédeni. Ezért a hatásvizsgálati eljárás során a javasolt projekteknek vagy változásoknak nemcsak egy általános hatásviselőre, hanem az egyes attribútumokra gyakorolt egyedi és együttes hatásait is figyelembe kell venni.

A Világörökség Egyezmény végrehajtására vonatkozó Működési Irányelvek (UNESCO, 2008) 154. cikkének 5. bekezdésében előírt KEÉ meghatározások valamennyi világörökségi helyszínre történő kidolgozása a KEÉ-et hordozó attribútumok és az azok közötti kapcsolatok egyértelmű meghatározásával tud segítséget nyújtani. Az integritás és a hitelesség vizsgálata szintén hasznos kiindulópont.

Bármely, a KEÉ-re gyakorolt hatás értékelése során az olyan fogalmak, mint például „az elfogadható változás határai”, vagy „a befogadási tűrőképesség” továbbra is megbeszélés tárgyát képezhetik, azonban nincs még egyetértés arra vonatkozóan, hogy miként lehet ezeket a gyakorlatban is alkalmazhatóvá tenni. A „megkopott” örökségi érték újjáélesztésének módjára vonatkozóan sem sikerült még megállapodni.

A tervezett fejlesztések különböző, főként dinamikus városi környezetben található világörökségi helyszínek KEÉ-ére gyakorolt hatásának felmérésére számos vizuális vizsgálati eszközt dolgoztak ki, azonban ezeket eddig csak ritkán kapcsolták össze a KEÉ valamennyi attribútumára gyakorolt hatások alapos vizsgálatával. Ezen felül új eszközök állnak rendelkezésre a szellemi kulturális örökség, valamint a világörökségi helyszínek szempontjából még ki nem használt többszörös attribútum rétegek nyilvántartására és feltérképezésére is.

Amilyen változatosak a világörökségi helyszínek, épp olyan változatosak a KEÉ-re gyakorolt potenciális hatások is. Bár az új eszközök fejlesztése hasznos lehet a belátható jövőben, fontos, hogy a hatásvizsgálati eljárások elvégzése során hozzáférjünk a már meglévő eszközökhöz is anélkül, hogy csak az egyikre vagy csak a másira támaszkodnánk.

A világörökségi helyszínek időszaki jelentés-tételének második ciklusa új, a téma szempontjából releváns adatokkal kell, hogy szolgáljon az ICOMOS számára. A cél, hogy 2012-re valamennyi világörökségi helyszín KEÉ meghatározása elkészüljön, ami szintén jelentősen hozzájárul majd az ICOMOS által nyújtott irányelvek alkalmazhatóságához.

b) A különböző szabályozási, tervezési és kezelési kontextusok

Számos országban nem kötelező sem a környezeti hatásvizsgálati, sem a világörökségi hatásvizsgálati dokumentáció elkészítése, valamint gyakran hiányzik az ezek elvégzésére vonatkozó nemzeti szabályozási keret is.

Az örökségvédelmi hatóságok teherbírása országról országra eltérő, illetve néhány nem rendelkezik megfelelő érdekérvényesítő képességgel az államigazgatáson belül. Néhány ország a környezeti hatásvizsgálatot megalapozó erős környezetvédelmi szabályozási háttérrel rendelkezik, ugyanakkor a kulturális örökségvédelmi elemek (ideértve a világörökségi területeket is) fejletlenek vagy nem léteznek. Más országokban, általában egy, a meghatározott tevékenységeket tartalmazó lista alapján végeznek ugyan örökségvédelmi hatásvizsgálatokat, de az elkészítésüket kiváltó tényezők meghatározása gyakran nem eléggé részletes.

Az útmutató célja, hogy támogassa a hatásvizsgálati eljárások elvégzését és eredményeik érvényesítését még olyan országokban is, ahol a környezeti és örökségvédelmi hatásvizsgálati folyamatokat csak kevés jogintézmény támogatja.

Az ipari működési szabályzatok is hatékonyak lehetnek annak biztosítására, hogy a hatásvizsgálati eljárást elvégezzék, és az alkalmazott módszerek megfeleljenek a nemzetközileg elismert eljárási szabványoknak.

Ugyanakkor számos országban, bizonyos nemzeti jelentőségűnek tulajdonított ágazatok esetében a környezet- vagy örökségvédelmi hatásvizsgálatok előírásai felülbírálnak.

Potenciálisan nagy jelentőséggel bírnak a világörökségi helyszínek kezelési tervei, melyeknek nemzeti, regionális és helyi szinten körültekintő tervezési előkészületeken kell alapulniuk, és bár különböző módon illeszkednek a nemzeti örökségvédelmi rendszerekhez, nagyobb mértékben lehetne őket használni a fejlesztések okozta hatások meghatározása és értékelése során. A világörökségi helyszínek fenntartható, a KEÉ elemeinek egyidejű megőrzését biztosító fejlesztése különös jelentőséggel bír. Ha a kezelési terv kellően megalapozott, és a kidolgozása során alapos egyeztetési folyamaton ment keresztül, akkor a kezelési terv lehetőséget biztosít a felmerülő problémák kooperatív megközelítésére.

A kezelési folyamatokban a potenciális veszélyeket nemcsak általánosságban, de helyszín specifikusan is fel kell ismerni és meghatározni. A kezelési rendszerbe ágyazott örökségvédelmi eljárások szintén felhasználhatók a potenciálisan kedvezőtlen hatások értékelésére.

A világörökségi helyszínek jelentős része nem rendelkezik jól működő örökségvédelmi kezelési rendszerrel, még néhány olyan esetben sem, ahol a kezelési terv rendelkezésre áll. Ez számos, megőrzési állapotjelentés készítésére kiválasztott helyszín esetében alapvető problémát jelent.

c) A hatásvizsgálat elvégzéséhez szükséges eszközök, erőforrások és kapacitások

A legkorszerűbb módszerek és eszközök számos országban elérhetők, míg sok más helyen a szükséges szakértelem, tudás és erőforrás csak korlátozottan áll rendelkezésre. Az útmutatót igyekeztünk úgy kialakítani, hogy minden helyzetben alkalmazható legyen.

Csupán kevés ember rendelkezik egy világörökségi hatásvizsgálat modern informatikai alapú, fejlett műszaki eszközökkel történő elvégzéséhez szükséges szakértelemmel. Ezek az eszközök sokat segíthetnek, különösen bonyolultabb helyzetekben, ugyanakkor a világörökségi hatásvizsgálati dokumentáció elkészítése nem függhet ezektől. Másrészt a világörökségi hatásvizsgálat elvégzéséhez használt új eszközöket csak a hatékonyságuk igazolását követően szabad támogatni.

Néhány esetben az elvégzett elemzés nagyon részletes és költséges, ugyanakkor az eredmény nehezen értelmezhető és a gyakorlatban nehezen használható. Lényeges kérdés a munka elvégzéséhez szükséges optimális erőforrás-szükséglet meghatározása, valamint az, hogy ne támasszunk a szükségesnél több követelményt a munkát elvégzőkkel szemben.

A világörökségi helyszínek kezelését ellátó szervezetek vezetőinek és munkatársainak, az egyes országok kormányzatainak valamennyi szintjén, valamint az eljáró hatóságoknál dolgozók képzésére azért van szükség, hogy a világörökségi hatásvizsgálati dokumentáció készítésének és a hatásvizsgálat elvégzésének teljes folyamata megfelelő működjön, továbbá az eredményeit hatékonyan hasznosítani tudják.

A világörökségi hatásvizsgálati dokumentációt készítőket változatos szakmai tapasztalatokkal és készségekkel rendelkeznek, de képzésük gyakran szükséges lehet. Egy teljes világörökségi hatásvizsgálati dokumentációt nem mindig tud egyetlen szakember összeállítani – egy adott projekt vagy helyszín elemzéséhez általában szükség van egy speciális szaktudással rendelkező csapat összeállítására. Számos környezetgazdálkodási szakintézmény ajánl nyilvántartási és egyéb eszközöket. Bizonyos körülmények között érdemes megvizsgálni a partnerségek kialakításának lehetőségét is.

Annak ellenére, hogy a világörökségi jelölésre tett javaslatoknak tartalmazniuk kell a megfelelő adatokat és dokumentumokat, valamint a reális és releváns monitoring intézkedéseket bevezetését is biztosítaniuk kell, gyakran alapvető dokumentumok is hiányoznak a jelölési dossziéból.

A jó dokumentáció elkészítése nem feltétlenül igényli térinformatikai rendszer (GIS) használatát, azonban ahol elérhető, ott kifejezetten hasznos eszköznek bizonyulhat, ugyanakkor bármilyen használtba vett eszköznek rendszerszemléletűnek kell lennie, és racionális irányelveket kell követnie.

2 Javasolt világörökségi hatásvizsgálati eljárások

2-1 Bevezetés

2-1-1 Ebben a fejezetben olyan esetekre vonatkozóan kívánunk segítséget nyújtani a Részecske Államoknak, örökségvédelmi szakembereknek és döntéshozóknak, illetve a világörökségi területeket kezelő személyeknek, ahol valamely változás hatással lehet az adott terület kiemelkedő egyetemes értékére. A változás lehet kedvezőtlen vagy kedvező, de mindkettőt a lehető legobjektívabb módon kell felmérni a meghatározott KEÉ mint referenciapont figyelembevételével.

2-1-2 Az útmutató eszköz, amely arra ösztönzi a vezetőket és döntéshozókat, hogy mérlegeljék az örökségkezelés alapvető szempontjait, és megalapozott döntéseket hozzanak az 1972. évi Világörökség Egyezmény keretein belül. Az útmutatót úgy állítottuk össze, hogy a lehetséges fejlesztőket és a változásokat előidéző egyéb szereplőket arra ösztönözze, hogy a kulcsfontosságú tényezőket megfelelő időben és megfelelő részletességgel vegyék figyelembe. Az információk adott pillanatban történő összegyűjtésével a világörökségi hatásvizsgálatok a kulturális világörökségi helyszínek általános kezelésénél is hasznosak lehetnek.

2-1-3 Az örökségi elemekre gyakorolt hatás számos módon értékelhető, ezek közül néhányat törvénybe foglaltak, néhány meglehetősen szakmai jellegű és kifinomult, míg mások kevésbé. Ez az útmutató meghatároz néhány alapelvet és választási lehetőséget. Függetlenül attól, hogy melyik módot választjuk, a vizsgálatnak „a célnak megfelelőnek” kell lennie, azaz illeszkednie kell a világörökségi területhez, a javasolt változtatásokhoz és a helyi környezethez. A dokumentációnak olyan bizonyítékokat kell tartalmaznia, amelyek alapján egyértelmű, átlátható és megvalósítható döntések születhetnek.

2-1-4 Bármely változtatásra tett javaslatban számos tényezőt kell figyelembe venni. A változtatást érintő kiegyensúlyozott és megalapozott döntés meghozatala az értékelést végző személyek és az értékelés okainak megértésétől függ. Ez az adott helyszín jelentőségének

egyértelmű megállapításához vezet, és így képessé tesz a javasolt változtatás által, annak az adott jelentőségre gyakorolt hatásának megértésére.

2-1-5 Egy világörökségi helyszín nemzetközi jelentőségét a kiemelkedő egyetemes értékének meghatározása állapítja meg a Világörökség Bizottságnak az adott helyszínnek a Jegyzékre történő felvételéről hozott határozatában. A Részes Államok vállalják, hogy a KEÉ-t hordozó attribútumok védelme és megőrzése útján fenntartják és őrzik a KEÉ-et. A világörökségi hatásvizsgálati eljárás szempontjából központi jelentőséggel bír a kiemelkedő egyetemes érték meghatározása (KEÉ meghatározás), amely megállapítja, hogy miért minősül egy helyszín kiemelkedő egyetemes értékűnek, és azt milyen attribútumok közvetítik. Minden elvárható erőfeszítést meg kell tenni a helyszínre gyakorolt kedvezőtlen hatások megszüntetése vagy minimalizálása érdekében, azonban szükségessé válhat a javasolt változtatás közösségi érdekeinek mérlegelése a változtatás helyszínre gyakorolt kedvezőtlen hatásaival szemben. Ezért fontos azzal is tisztában lenni, hogy a javasolt változtatás kinek a javát szolgálja és milyen célból. Ilyen esetekben az örökségi értékek súlyának arányosnak kell lennie a helyszín jelentőségével és a változás arra gyakorolt hatásával. A világörökségi helyszínekre globális értéknek kell tekintenünk, ezért logikus, hogy jelentőségük nagyobb, mint a nemzeti vagy helyi örökségi értékeké.

2-1-6 Abban az esetben, ha a világörökségi helyszín KEÉ-ére a változás hatással lehet, a javaslat tervezése során különös figyelmet kell fordítani a kulturális (és/vagy természeti) örökségi elemekre, és azokat már az általános vizsgálat (pl. környezeti hatásvizsgálat) elején be kell mutatni. A vezetőknél és a döntéshozóknál meg kell fontolniuk, hogy nagyobb hangsúlyt kell-e fektetni az örökség megőrzésére, mint az ezzel versengő hasznosításra vagy fejlesztésekre. Az egyik legfőbb megfontolandó szempont a világörökségi státuszt érintő veszély vagy kockázat, amire az örökségvédelmi dokumentációban egyértelműen ki kell térni.

2-1-7 Azokban az országokban, ahol a környezeti hatásvizsgálatot törvény írja elő, a kulturális örökséggel foglalkozó szervezeteknek figyelembe kell venniük ezt az ICOMOS útmutatót azokban az esetekben, ahol a környezeti hatásvizsgálat világörökségi helyszínt is érint. Ilyen esetben a környezeti hatásvizsgálat részeként végzett világörökségi hatásvizsgálat nem a szokásos környezeti hatásvizsgálati előírások kiegészítésére szolgál, hanem egy eltérő módszertant használ, amely a KEÉ-re és a KEÉ-t hordozó attribútumokra összpontosít. A világörökségi hatásvizsgálati dokumentációt már a korai szakaszban, a környezetvédelmi nyilatkozatban össze kell foglalni, és a teljes anyagot szakmai mellékletként kell csatolni a környezeti hatásvizsgálati dokumentációhoz. A világörökségi státuszról eredő követelményeket már a tervezési fázisban vagy a vizsgálat hatókörének megállapításakor egyértelművé kell tenni. Az ICOMOS és a Világörökség Központ arra biztatja a Részes Államokat, hogy biztosítsák, hogy a jelen útmutató szerinti világörökségi hatásvizsgálati dokumentációk a legjobb gyakorlatok szerint készüljenek. Azok az országok, amelyek környezeti hatásvizsgálatának kulturális örökséggel foglalkozó fejezetei nem összpontosítanak egyértelműen a KEÉ attribútumaira, ott a világörökségi területeket érintő változtatások kezelésében nem fogják elérni a kívánt színvonalat.

2-2 A világörökségi hatásvizsgálat megkezdése előtti teendők

2-2-1 A vizsgálati folyamat lényegében nagyon egyszerű:

- Melyik örökséget fenyegeti veszély és ez miért fontos – hogyan járul hozzá a KEÉ-hez?
- Hogyan hat a változtatás vagy a fejlesztési javaslat a KEÉ-re?
- Hogyan lesznek elkerülhetők, csökkenthetők, kiküszöbölhetők vagy ellensúlyozhatók ezek a hatások?

2-2-2 A teljes folyamatot az 1. melléklet foglalja össze, de a főbb elemek közé tartoznak a megfelelő felek közötti előzetes és folyamatos egyeztetések, valamint a munka megkezdése előtt a hatásvizsgálati dokumentáció tartalmáról, és az azzal szemben támasztott elvárásokról szóló megállapodás. Fontos továbbá a lehetséges kedvezőtlen hatások meghatározása már a folyamat legelején, a fejlesztési-tervezési eljáráshoz proaktív és nem reaktív módon nyújtandó tájékoztatás érdekében.

2-2-3 A kezelés és a döntéshozás alapja a világörökségi terület, annak jelentőségének, KEÉ-ének, attribútumainak és környezetének megfelelő ismerete. Gyakran a kezelési terv az első fontos lépés az egyértelmű és hatékony hatásvizsgálat elvégzéséhez. Kulcsfontosságú a világörökségi terület alapadatainak és állapotának meghatározása.

2-2-4 Az első fejlesztési javaslat vagy használatbeli változás azonosítását követően, bármely örökségi vizsgálat kiindulópontja a hatásvizsgálat elvégzéséhez szükséges munka hatókörének meghatározása, ami majd a döntéshozatalhoz biztosít információkat a későbbiekben. Fontos, hogy az érintett felekkel – ideértve az érintett közösségeket is – az egyeztetések már a folyamat korai szakaszában megkezdődjenek. A világörökségi hatásvizsgálatot megalapozó dokumentáció összeállítása hasznos lehet a világörökségi helyszínekre vonatkozó, nehezen hozzáférhető információk összegyűjtésében is. A világörökségi hatásvizsgálat elvégzésének folyamata hasznos együttműködési platformot is jelent valamennyi érdekelt fél számára.

2-2-5 Valamennyi érintett félnek – a Részleges Államnak, a regionális vagy helyi önkormányzatnak, az örökségvédelmi tanácsadóknak és vezetőknek, a helyi közösségeknek és szükség szerint másoknak is – el kell fogadniuk a vizsgálat hatókörét megállapító jelentést (vagy a hatásvizsgálati dokumentáció összefoglalóját). A vizsgálat hatókörét megállapító jelentésben egyértelműen meg kell határozni az elvégzendő feladatokat, azok célját és módját, valamint a várt eredményeket és azok idejét. Fontos továbbá egy, a valamennyi érdekelt fél és a projekt fejlesztője által is elfogadott ütemterv elkészítése (2. melléklet).

2-2-6 A vizsgálat hatókörét megállapító jelentésnek tartalmaznia kell a világörökségi helyszín általános leírását és KEÉ-ének meghatározását. Tartalmaznia kell a javasolt változtatás vagy fejlesztés általános leírását, ideértve a változtatás vagy fejlesztés szükségességét, a helyszín és környezete állapotának összefoglalóját, az esetlegesen fontolóra vett egyéb fejlesztési alternatívák részleteit, a vázlatos módszertant és a világörökségi hatásvizsgálati dokumentáció feladat-meghatározását. A módszertannak tartalmaznia kell azokat a szervezeteket és személyeket, akikkel egyeztetni szükséges, valamint meg kell határozni azt is, kik az érdekelt felek, kik az örökségi helyszínhez kötődő közösség tagjai, továbbá az összegyűjtendő kiindulási információkat, ideértve a módszereket, a megfelelő vizsgálati területeket, a valószínűsíthetően érzékeny örökségi hatásviseleket, valamint a javasolt felmérési és vizsgálati módszertant. Fontos, hogy ebben a szakaszban határozzuk meg, hogy a javasolt fejlesztést világörökségi helyszínen, annak védőövezetében vagy ezeken kívül, de a terület környezetében tervezik-e megvalósítani. A vizsgálat hatókörét megállapító jelentésben meg

kell jelölni a jelentős vagy kritikus hatásokat, így ezt követően, a világörökségi hatásvizsgálati dokumentációban értékelhetőek lehetnek a terv esetleges módosításainak köszönhető pozitív hatások.

2-2-7 A vizsgálat hatókörét megállapító jelentésben (amennyiben kivitelezhető) egyértelműen jelezni kell a helyszínrre vonatkozó meglévő ismereteket és azt, hogy hol vannak hiányosságok - mennyire jó az információ-alap és mennyire lesz megbízható a vizsgálat. Ezt a tényleges vizsgálat során végig követni kell.

2-2-8 Nem csak a nagyberuházások esetén van szükség hatásvizsgálatra. A világörökségi helyszíneket veszélyeztethetik jelentős következményekkel járó jogszabályi változások is, például a földhasználati vagy a várostervezési szabályozások változása. A turisztikai infrastruktúra és a megnövekedett látogatói létszám is járhat nem kívánt következményekkel. A helyszínek KEÉ-ét a nagyobb régészeti ásatások is hátrányosan befolyásolhatják, bár ezt lehetséges, hogy az általuk megszerzett tudás ellensúlyozza.

2-2-9 Ebben a szakaszban fontos, hogy biztosítsuk, hogy a hatásvizsgálati dokumentációt készítő szervezetek és személyek megfelelő képzettséggel és tapasztalattal rendelkezzenek, továbbá azt, hogy tapasztalatuk illeszkedjen a helyszín által támasztott igényekhez, annak anyagi és szellemi tartalmához, KEÉ-éhez, valamint a javasolt változtatások jellegéhez és léptékéhez. Egy teljes világörökségi hatásvizsgálati dokumentációt csak ritkán tud egyetlen szakember elkészíteni, és a hatásvizsgálatot végző csapat személyi összetétele (örökségvédelmi szakemberek és minden egyéb szükséges kompetencia) is kulcsfontosságú: a csapatnak az adott projektnek vagy helyszínek megfelelő elemzési készségekre van szüksége. Érdemes megvizsgálni partnerségek kialakításának a lehetőségét. Ez a hatásvizsgálati dokumentációra irányuló erőforrások fejlesztésének, valamint a legjobb gyakorlatok kidolgozásának és megosztásának tekintetében is előnyökkel járhat.

3 Adatok és dokumentáció

3-1 A leltárakra, adat-felülvizsgálatokra vagy állapot-felmérésekre vonatkozóan nincsenek elfogadott minimális követelmények, azonban idővel ezek kidolgozása hasznos lehet. Ezeknek a részeknek arányosaknak kell lenniük a helyszínnel és annak kezelési igényeivel. Javasolt, hogy a hatásvizsgálat dokumentációs fázisa a lehető legátfogóbb legyen, ideértve az archiválás lehetőségének megteremtését is.

3-2 A világörökségi területek tekintetében az alapidokumentációt a KEÉ meghatározása és a KEÉ-t hordozó attribútumok meghatározása jelenti. Ez az útmutató a KEÉ-t hordozó attribútumokra gyakorolt hatások meghatározására összpontosít, azonban a világörökségi hatásvizsgálat során, a vizsgálati területen belül a kulturális örökség valamennyi aspektusára és attribútumára vonatkozó információt össze kell gyűjteni és rendezni, hogy teljes egészében megérthessük a helyszín történelmi fejlődését, kontextusát, környezetét és – adott esetben – egyéb (például nemzeti vagy helyi) értékeit.

3-3 Az adatgyűjtés dokumentálása és irányítása fontos, mi több, elengedhetetlen. A vizsgálati folyamatok nagyon hosszadalmasak lehetnek, és előfordulhat, hogy szükséges az adatforrások rendszeres „frissítése”. Amikor az adatok folyamatosan változnak vagy az értékelés ütemterve elhúzódó, szükségessé válhat az „adatok befagyasztása” annak érdekében, hogy a hatásvizsgálatot végző csapat egymáshoz hasonló adatokat vethessen össze.

3-4 Az világörökségi hatásvizsgálati dokumentációkban a leltárakat táblázatos formában vagy katalógusba rendezve, a fő szöveg mellékleteként kell szerepeltetni. Későbbi felhasználás céljából az összegyűjtött, alátámasztó anyagok és információk nyilvántartását meg kell őrizni és megfelelő hivatkozással (ideértve a helyszínt és hozzáférhetőséget is) kell ellátni. A jó dokumentációhoz nincs szükség a GIS-hez hasonló kifinomult technikákra vagy bonyolult adatbázisokra, hanem csupán észszerűsége, valamint a helyszín által támasztott követelményeknek kellően szisztematikus és következetes megközelítésre.

3-5 Bonyolultabb esetekben kifinomultabb megközelítések is mérlegelhetők, azonban az adatbázisok és a GIS vagy a 3D-s modellezés alkalmazása megváltoztatja a világörökségi hatásvizsgálatok elvégzésének módját. A rendszerek sokkal inkább ciklikusan ismétlődő folyamattá teszik a hatásvizsgálatot, aminek köszönhetően a hatásvizsgálat egyes következtetéseit hatékonyabban lehet felhasználni a tervek menet közbeni módosításához. Ugyanakkor ez azt is lehetővé teszi, hogy a hatásvizsgálatot végző csapat a megrendelő igényeinek megfelelően több, „mi történik, ha” típusú forgatókönyvet is kidolgozzon. A hatásvizsgálatot végző csapat hatékony működése érdekében a vizsgálat hatókörét megállapító jelentésben le kell fektetni ennek az ismétlődő vizsgálati folyamatnak az alapelveit, részleteit.

4 A világörökségi helyszínek szempontjából releváns módszerek és megközelítések – a rendelkezésre álló eszközök, módszerek és erőforrások optimalizálása

4-1 A hatásvizsgálat alatti információgyűjtés során minden lehetséges adatforrást figyelembe kell venni, ideértve dokumentumok elemzését, a történelmi kutatásokat, valamint az állapot, a hitelesség, az integritás, az érzékeny nézőpontok stb. felmérése érdekében tett helyszíni vizsgálatokat. Szükség lehet továbbá az örökségi elemekre gyakorolt hatások előrejelzését szolgáló terepmodellek és láthatósági modellek készítésére is. A tárgyi és szellemi kulturális örökség attribútumait egyértelmű szövegben kell rögzíteni és ismertetni, valamint az utóbbiakat - amennyiben lehetséges - össze is kell kapcsolni az őket megtestesítő fizikai jellemzőkkel.

4-2 A helyszíni vizsgálatok ugyancsak elengedhetetlenek a világörökségi hatásvizsgálati dokumentáció megalapozottságának érdekében. A módszereknek kapcsolódniuk kell a fejlesztési javaslatokhoz és tartalmazhatnak roncsolásmentes vizsgálatokat vagy geodéziai felmérésekkel, geofizikai felmérésekkel, virtuális 3D modellezéssel vagy más, akár roncsolásos módszerekkel (például leletgyűjtés, tudományos felmérés, próbagödör vagy kísérleti árok kialakítása) elvégzett helyszíni vizsgálatokat is. Bizonyos körülmények között a személyes, szóbeli visszaemlékezések vagy bizonyítékok gyűjtése is indokolt és hasznos lehet.

4-3 Az adatgyűjtésnek lehetővé kell tennie az örökségi attribútumok számszerűsítését és jellemzését, valamint a javasolt változtatásokkal szembeni sérülékenységük megállapítását. Szükséges továbbá a különálló értékfűzők közötti összefüggések vizsgálata, hogy azokat teljes egészükben megérthessük. Az anyagi és a szellemi aspektusok között gyakran van összefüggés, amelyeket előtérbe kell helyezni.

4-4 A hatásvizsgálati dokumentáció elkészítése során történő információgyűjtés ismétlődő folyamat, amelynek eredményeként gyakran felmerülhetnek a fejlesztési javaslatot érintő alternatívák és választási lehetőségek.

4-5 Egy világörökségi helyszín KEÉ-ének (és egyéb örökségi elemeinek) teljes megértése nélkülözhetetlen része a hatásvizsgálati folyamatnak. A hatás teljes jelentőségének (összhatás) értékelése az örökségi érték, a változások és a hatás léptékének függvénye.

4-6 Alapvető fontosságú, hogy a világörökségi helyszínek leírását a KEÉ attribútumainak leírásával kezdjük. Ezekhez az „alapadatokhoz” viszonyítva szükséges a hatásokat mérni, és fontos, hogy tartalmazzák a tárgyi és szellemi szempontokat egyaránt. Hasznos lehet továbbá a KEÉ minden kulcsfontosságú attribútumának állapot-meghatározása is.

4-7 Habár a KEÉ meghatározás lényeges kiindulópont, előfordulhat, hogy az attribútumok nem kellően részletezettek ahhoz, hogy a hatásvizsgálat szempontjából közvetlenül használhatók legyenek. Minden egyes helyszínt meg kell vizsgálni és ahol szükséges, az attribútumokat a hatásvizsgálati folyamat során pontosabban meg kell határozni.

4-8 Az attribútumok ilyen módon történő meghatározásának nem az a célja, hogy a KEÉ-et újradefiniáljuk, hanem az, hogy az attribútumokat a javasolt változtatással kapcsolatos döntéshozatalt elősegítő módon határozzuk meg. Meg kell jegyezni, hogy a KEÉ meghatározására a világörökségi helyszín Világörökség Jegyzékbe történő felvételekor kerül sor, és a KEÉ csak egy a teljes értékelési folyamatot maga után vonó, újbóli jelöléssel változtatható meg.

4-9 Csaknem minden esetben szükség van a megállapításokat és a felmerült problémákat is ábrázoló, topográfiai vagy tematikus térképekre, esetleg felülnézeti ábrákra. Térbeli ábrázolással bemutatható az attribútumok elrendezése, a közöttük fennálló kapcsolatok, (amelyek akár folyamatok is lehetnek), valamint az attribútumok közötti – például vizuális, történelmi, vallási, közösségi, esztétikai - összefüggések. Fontos, hogy az attribútumokat olyan egyértelmű és jól értelmezhető módon kapcsoljuk a KEÉ meghatározáshoz, amely nem egyszerűsíti le túlzottan a kulturális és egyéb összetett jellemzőit, hanem azokat összegző megállapításokkal és/vagy ábrákkal segíti a megértésben. Mivel az emberi érzékelés térbeli, a hatásvizsgálatot készítőknél körültekintően kell eljárniuk, és nem szabad kizárólag a térképekre hagyatkozniuk, a térbeli kapcsolatok ellenőrzése érdekében az adatok terepi ellenőrzésére és validációjára mindig szükség van.

4-10 A 3A. mellékletben az érték-meghatározás egy lehetséges módját mutatjuk be. Ebben a rendszerben az örökség attribútumainak értékét a nemzetközi és/vagy nemzeti szintű jogszabályi védettséghez, a nemzeti kutatási menetrendekben meghatározott prioritásokhoz és ajánlásokhoz, valamint a hozzárendelt értékekhez viszonyítva mérjük fel, majd mindezek alapján szakértői becsléssel határozzuk meg fontosságát. Bár a módszert a lehető legobjektívebben kell használni, elkerülhetetlen a szakmai alapú minőségi értékelés alkalmazása. Az örökségi elem értékének meghatározásához az alábbi minősítéseket használhatjuk:

- Nagyon magas
- Magas
- Közepes
- Alacsony
- Elhanyagolható
- Ismeretlen

4-11 A világörökségi hatásvizsgálati dokumentációnak tartalmaznia kell az örökség egyes attribútumainak és/vagy attribútum-csoportjainak egyértelmű és átfogó szöveges leírását, amely meghatározza azok egyéni és/vagy együttes állapotát, fontosságát, a közöttük fennálló kapcsolatokat és ezek sérülékenységét, valamint lehetőség szerint ki kell térnie azok változástűrő képességére. Az olvasók segítése érdekében, ehhez csatolni kell a megfelelő térképeket is. A jelentésnek valamennyi örökségi elemet tartalmaznia kell, azonban a világörökségi helyszín KEÉ-ét hordozó attribútumok különösen lényegesek, ezért azokról érdemes részletesebb leírást készíteni. A jelentésnek tartalmaznia kell egy részletes leírást is mellékletek vagy kiegészítő jelentések formájában, annak érdekében, hogy az olvasó ellenőrizhesse az egyes elemek értékelését. A 3C mellékletben egy erre vonatkozó példa található.

5 Egy megalapozott hatásvizsgálati/értékelési rendszer jellemzői

5-1 A fejlesztésnek vagy egyéb változtatásnak a kulturális örökség attribútumaira gyakorolt hatása lehet kedvezőtlen vagy kedvező. Fontos, hogy meghatározzuk az összes attribútumot érintő valamennyi változást, különösen azon attribútumok tekintetében, amelyek a helyszín KEÉ-ét hordozzák, amelyekre ez az útmutató is összpontosít. Fontos meghatározni az adott attribútumra gyakorolt konkrét változás vagy hatás mértékét vagy súlyosságát is – hiszen ez az együttes vizsgálat határozza meg a hatás fontosságát, azaz „a hatás jelentőségét”.

5-2 Hajlamosak vagyunk a hatásokat elsősorban vizuális hatásnak tekinteni. Bár a vizuális hatások gyakran meghatározónak tűnnek, az ICOMOS ‘Hszian-i Nyilatkozat’-ának megfelelően szélesebb körű megközelítésre van szükség. A hatások különböző formában jelentkezhetnek: lehetnek közvetlenek és közvetettek, halmozottak, ideiglenesek vagy állandók, visszafordíthatók és visszafordíthatatlanok; beszélhetünk vizuális, fizikai, szociális és kulturális vagy akár gazdasági hatásokról is. Hatások létrejöhetnek a javasolt fejlesztés létesítésének vagy üzemeltetésének következményeként is. Az egyes hatásokat a világörökségi hatásvizsgálat szempontjából fennálló relevanciájuknak megfelelően kell mérlegelni.

5-3 A javasolt fejlesztés vagy a felhasználás módját érintő változás közvetlen hatásai azok, amelyek elsődleges következményként merülnek fel. A közvetlen hatások az attribútum egy részének vagy egészének fizikai elvesztését és/vagy elrendeződésének (setting), vagyis a helyszín környezetének, a környező tájjal való jelenlegi és múltbeli kapcsolatokat megjelenítő helyi kontextusának megváltozását eredményezhetik. A közvetlen hatások azonosítása során figyelemmel kell lenni azokra a beruházói/fejlesztői módszerekre, melyek csak a közvetlen hatásokat kerülik el és így kívánnak engedélyhez jutni, mivel a fizikai elemekkel nem rendelkező hatások ugyanolyan negatívan érinthetnek egy adott értéket, mintázatot, együttest, elrendeződést (setting), a hely szellemét stb.

5-4 A fizikai veszteséget/kárt eredményező közvetlen hatások általában maradandóak és visszafordíthatatlanok; általában építkezés következtében állnak elő és rendszerint a fejlesztési területre korlátozódnak. Az ilyen hatások mértéke vagy nagyságrendje az attribútum érintettségétől függ, illetve attól, hogy az attribútum fő jellemzőit vagy KEÉ-hez kötődő kapcsolatát a hatás befolyásolja-e.

5-5 Egy attribútum helyzetét (setting) érintő közvetlen hatások az építkezés vagy az üzemeltetés következtében is kialakulhatnak, valamint a fejlesztéstől távolabb is kifejtik

hatásukat. Az attribútum helyzetére (setting) gyakorolt hatások felmérése az adott időpontban érzékelhető vizuális és hanghatásokra (zajokra) vonatkozik. Az ilyen hatások lehetnek ideiglenesek vagy állandóak, visszafordíthatók vagy visszafordíthatatlanok attól függően, hogy milyen mértékben lehet a hatás okát megszüntetni. A hatások lehetnek átmeneti hatások is, ha azok csak elszórtan vagy korlátozott ideig merülnek fel, például az üzemeltetési időhöz vagy a gépjárműforgalom gyakoriságához kötődnek.

5-6 Közvetett hatások az építkezés vagy az üzemeltetés másodlagos következményeként fordulnak elő, valamint a fejlesztés területén kívül is okozhatnak fizikai veszteséget vagy változást az attribútum helyzetében (setting), így például a fejlesztéshez szükséges, kapcsolódó infrastruktúrák (utak, elektromos vezetékek) kiépítése révén. Figyelembe kell venni azokat a fejlesztés által előidézett, másodlagos hatásokat is, amelyek általában harmadik személyek által megtett intézkedések idéznek elő.

5-7 A hatások és változtatások mértékét vagy súlyosságát úgy ítélni meg, hogy számba vesszük azok közvetlen és közvetett hatásait, valamint azt, hogy ideiglenesek vagy maradandók-e, illetve visszafordíthatók vagy visszafordíthatatlanok-e. A különböző egyedi hatások összeadó, kumulatív hatását is figyelembe kell venni. A hatás mértékét vagy súlyosságát – tekintet nélkül az örökségi helyszín értékére – az alábbiak szerint osztályozhatjuk:

- Nincs változás
- Elhanyagolható változás
- Csekély változás
- Mérsékelt változás
- Jelentős változás

5-8 A változás egy attribútumra gyakorolt hatásának jelentősége, azaz az összhatás, az adott attribútum jelentőségének és a változás mértékének függvénye. Az egyes attribútumokra vonatkozóan ez az alábbi mutatókkal foglalható össze. Mivel a változások vagy hatások kedvezőtlenek és kedvezőek is lehetnek, egy kilencpontos skálát hoztunk létre, melynek a középpontjában a „semleges” áll:

- Jelentősen kedvező
- Mérsékeltlen kedvező
- Kissé kedvező
- Elhanyagolhatóan kedvező
- Semleges
- Elhanyagolhatóan kedvezőtlen
- Kissé kedvezőtlen
- Mérsékeltlen kedvezőtlen
- Jelentősen kedvezőtlen

ÖRÖKSÉGI ÉRTÉK	A VÁLTOZÁS/HATÁS MÉRTEKE ÉS SÚLYOSSÁGA				
	nincs változás	elhanyagolható változás	csekély változás	mérsékelt változás	jelentős változás

Világörökségi területek esetén (nagyon magas - KEÉ-t hordozó attribútumok)	A HATÁS JELENTŐSÉGE VAGY ÖSSZHATÁS (KEDVEZŐTLEN VAGY KEDVEZŐ)				
	semleges	enyhe	mérsékelt /nagy	nagy / nagyon nagy	nagyon nagy
Egyéb örökségi helyszínek vagy attribútumok esetén	A HATÁS JELENTŐSÉGE (KEDVEZŐTLEN VAGY KEDVEZŐ)				
Nagyon magas	semleges	enyhe	mérsékelt / nagy	nagy / nagyon nagy	nagyon nagy
Magas	semleges	enyhe	mérsékelt / enyhe	mérsékelt / nagy	nagy / nagyon nagy
Közepes	semleges	semleges / enyhe	enyhe	mérsékelt	mérsékelt/ nagy
Alacsony	semleges	semleges / enyhe	semleges / enyhe	enyhe	enyhe/ mérsékelt
Elhanyagolható	semleges	semleges	semleges / enyhe	semleges/ enyhe	enyhe

5-9 Például:

- Egy világörökségi helyszín KEÉ-ét hordozó, kulcsfontosságú épület teljes lebontása egy új út megépítése céljából jelentős kedvezőtlen hatást vagy jelentős kedvezőtlen összehatást jelentene.
- Egy KEÉ-t hordozó kulcsfontosságú épület közvetlen környezetében egy olyan korábbi út megszüntetése, amely nem áll közvetlen kapcsolatban a KEÉ attribútumaival, jelentős kedvező hatást vagy összehatást jelentene.

5-10 A fenti táblázat egy a hatásvizsgálatot segítő összefoglalót tartalmaz. A világörökségi hatásvizsgálati dokumentációban – például egyszerű táblázatos formában – be kell mutatni az egyes KEÉ-t hordozó attribútumok értékelését, illetve azt is, hogyan jött ki az örökség egyes attribútumaira vagy attribútum-csoportjaira vonatkozó végeredmény. Az értékelésnek minőségi és mennyiségi értékelést is tartalmaznia kell.

5-11 A javaslatokat a meglévő szabályozási keretek, valamint a helyszín és a környező terület kezelési terve alapján is meg kell vizsgálni. A lépték, a mintázat, a használat stb. megfelelőségét a KEÉ-t hordozó attribútumok és az egyéb érték-hordozók szerint kell vizsgálni. Olyan szempontok is relevánsak lehetnek, mint a rálátások, építészeti stílus, lépték és méretek, felszíni megjelenés, települési forma, funkcionális használat, időtállóság stb. vizsgálata. Mindezekre figyelemmel szükséges összevetni a fejlesztés elemeit a helyszín attribútumaival annak érdekében, hogy a fejlesztés illeszkedjen a helyszín értékeihez, vagy akár javítsa, fejlessze is azokat.

5-12 A fejlesztés okozta változásokat az integritásra és a hitelességre gyakorolt hatásuk szerint is értékelni kell. A világörökségi helyszín felvételekor – vagy utólagos KEÉ meghatározás esetén, annak elvégzésekor (lásd a Működési Irányelvek 79–88. bekezdés) – meg kell határozni annak integritási és hitelességi jellemzőit. Meg kell érteni a KEÉ attribútumai, a hitelesség és az integritás közötti kapcsolatot, amit a világörökségi hatásvizsgálati dokumentumnak is tükröznie kell. A hitelesség arra vonatkozik, hogy az attribútumok miként hordozzák KEÉ-t, az integritás pedig arra, hogy a világörökségi helyszín valamennyi KEÉ-t hordozó attribútummal rendelkezik-e, azok nem erodálódtak, vagy fenyegeti veszély őket.

5-13 Az előnyöket és hátrányokat (vagy kedvezőtlen hatásokat) nagyon gondosan kell mérlegelni. Számos előny és hátrány előfordulhat. Fontos kérdés, hogy az előnyöknek ki a kedvezményezettje, vagy éppenséggel ki nem részesül belőlük. Gyakran előfordul, hogy a fejlesztésből eredő előnyökből maga a világörökségi helyszín és a környező közösség nem részesül. A vizsgálat pénzügyi következményei szintén fontosak, és gyakran közvetlenül befolyásolják a döntéshozatalt. Ezeket a nehézségeket az elemzésben nem szabad elkendőzni, hanem fel kell tárni. A helyszín megőrzését a projekt előnyei között kell számon tartani, úgy hogy a megőrzést támogató projekteket a megőrzést nem támogató fejlesztéseknél nagyobb súllyal lehet értékelni.

6 Elkerülhetők, mérsékelhetők, kiküszöbölhetők vagy ellensúlyozhatók-e a hatások?

6-1 A hatásvizsgálat ismétlődő folyamat. Az adatgyűjtés és értékelés eredményeit vissza kell táplálni a fejlesztés, a változtatási javaslatok vagy a régészeti feltárás tervezési eljárásaiba.

6-2 A megőrzés a fenntartható változás kezelése. A KEÉ-t hordozó attribútumokra és más jelentős helyekre gyakorolt kedvezőtlen hatások elkerülése, megszüntetése vagy minimalizálása érdekében minden elvárható erőfeszítést meg kell tenni, azonban szükségessé válhat a helyszínre gyakorolt kedvezőtlen hatásoknak a közösségi előnyökkel történő egyensúlyba hozása. A világörökségi területek esetében ez az egyensúly létfontosságú.

6-3 A hatásvizsgálati dokumentációnak javaslatot kell tennie az alapelvekre, és ahol az lehetséges, a fejlesztési vagy más változást előidéző javaslat hatásainak csökkentésére vagy ellensúlyozására alkalmazható módszerekre. Ennek magában kell foglalnia egyéb fejlesztési lehetőségek mérlegelését, ideértve a terület/helyszín kiválasztását, az időzítést, időtartamot és magát a tervet. A hatásvizsgálati dokumentációnak teljes körűen meg kell határoznia, hogy a KEÉ fenntartása szempontjából – ideértve a világörökségi helyszín hitelességét és integritását is – a hatás mérséklése milyen módon fogadható el. A folyamat elősegítése érdekében kérjük, tanulmányozza az időszaki jelentéstételre vonatkozó, a Működési Irányelvek részét képező útmutatót.

6-4 Ebben a szakaszban hasznos lehet további egyeztetéseket folytatni még a hatásvizsgálati dokumentáció véglegesítése előtt.

7 A Részes Államok, a tanácsadó testületek és a Világörökség Bizottság számára hasznos, valamint a világörökségi kontextus szempontjából általánosan, vagy az adott helyszínre vonatkozóan releváns értékelés elkészítése

7-1. A 4. számú melléklet tartalmazza a hatásvizsgálati dokumentáció tartalmára vonatkozó útmutatót. A pontos előírások meghatározása – a megfelelő egyeztetéseket és vizsgálat hatókörét megállapító jelentést követően – szakértői megítélés kérdése.

7-2 A hatásvizsgálati dokumentációnak tartalmaznia kell azokat a bizonyítékokat, amelyek alapján világos és átlátható módon, megvalósítható döntések születhetnek. A részletezettség mértéke a helyszíntől és a tervezett változtatásoktól függ. A KEÉ meghatározása központi szerepet játszik a világörökségi területet érő hatások és kockázatok értékelése során.

7-3 A hatásvizsgálati dokumentációban az alábbiakat kell bemutatni:

- A világörökségi helyszín, valamint a KEÉ-nek, hitelességének, integritásának, állapotának, kontextusának (ideértve egyéb értékhordozókat is) és kölcsönhatásainak teljes körű megértése;
- A fejlesztésből vagy a változtatásra vonatkozó egyéb javaslatokból eredő különböző hatások megértése;
- Az örökségi elemekre és különösen a helyszín KEÉ-ére, integritására és hitelességére gyakorolt (kedvező és kedvezőtlen) hatások objektív értékelése;
- A KEÉ fenntartását veszélyeztető kockázatoknak, valamint a helyszínt érintő potenciális vagy tényleges veszélyek valószínűségének felmérése;
- A fejlesztésekből eredő, az örökségre nézve kedvező hatások leírása – ideértve a bővebb ismereteket, a jobb megértést és a tudatosság növelését is;
- Egyértelmű útmutatás a hatás enyhítésére vagy elkerülésére vonatkozóan;
- Alátámasztó bizonyítékokat - a KEÉ és egyéb örökségi elemek attribútumai, hatások, felmérések vagy tudományos kutatások, ábrák és fényképek - megfelelően részletezett leltár formájában.

7-4 A hatásvizsgálati dokumentációnak tartalmaznia kell egy vezetői összefoglalót, amely egyértelműen meghatározza az összes releváns témát, részletes szöveges leírást és elemzést, valamint a hatásvizsgálat eredményeinek szöveges – az olvasó támogatása érdekében táblázatokkal alátámasztott – összefoglalását is tartalmazza.

1. melléklet: Örökségvédelmi hatásvizsgálati folyamat

A hatásvizsgálati dokumentáció elkészítésének szakaszai

Kezdeti fejlesztés és tervezés

Előzetes egyeztetések

A munkák elvégzésére alkalmas szervezetek felkutatása és megbízása

A vizsgálati terület meghatározása

A munka tartalmának meghatározása

Adatgyűjtés

Az adatok összevetése

Az örökségi elemek jellemzése, így különösen a KEÉ-t hordozó attribútumok meghatározása
A közvetlen és közvetett hatások modellezése és felmérése
A hatások mérséklésének tervezete - elkerülés, csökkentés, kiküszöbölés vagy ellensúlyozás
Jelentéstervezet
Konzultáció/egyeztetés
A vizsgálati eredmények és a hatáscsökkentések összehangolása
A végleges jelentés elkészítése és illusztráció - a döntéshozók tájékoztatása
Hatáscsökkentések
Az elért eredmények és a megszerzett ismeretek megosztása

2. melléklet: A vizsgálat hatókörét megállapító jelentés tartalma

Bármely hatásvizsgálat kezdetén célszerű megállapodni az elvégzendő munka tartalmában, annak érdekében, hogy az elvégzett munka szolgálja és lehetővé tegye a döntés meghozatalát. A korai konzultációk és egyeztetések alapvető fontosságúak.

Az érintett feleknek (Részes Állam, regionális vagy helyi önkormányzat vagy azok szervei, jogszabályban előírt konzultációs felek, helyi közösség képviselői és a nyilvánosság) meg kell állapodniuk a vizsgálat tartalmában. Néhány esetben tanácsos az UNESCO Világörökség Bizottsággal vagy annak tanácsadó testületeivel (ICOMOS vagy IUCN) is konzultálni.

A vizsgálat hatókörét megállapító jelentés elkészítéséért a beruházó/fejlesztő felel. A jelentésnek az alábbiakat kell tartalmaznia:

- A javasolt változtatás vagy fejlesztés vázlatos leírása a jelentés készítésekor rendelkezésre álló összes részlet megadásával;
- A helyszínen és a környezetében tapasztalt állapotok összefoglalása az addig összegyűjtött információk alapján;
- A kiemelkedő egyetemes érték meghatározása;
- A változtatásokra vonatkozó alternatívák mérlegelésének részletei;
- Vázlat a hatásvizsgálati dokumentáció egészére vonatkozó módszertan és feladatok meghatározásáról;
- Azok a szervezetek/személyek, akikkel az előzetes egyeztetés lezajlott, és akikkel további konzultációra, egyeztetésre van szükség;
- A fejlesztés legfőbb hatásainak témák szerinti felmérése, amely az alábbiakat tartalmazza:
  - az alapadatok (ismert) részletei;

- a fejlesztések olyan potenciális hatásainak mérlegelése, amelyek összehatása nem tekinthető jelentősnek, továbbá annak alátámasztása, hogy ezen hatások értékelése miért marad ki a hatásvizsgálati dokumentációból;
- azokban az esetekben, ahol az összehatás potenciálisan jelentősnek minősül, az összegyűjtendő kiindulási információk (ideértve a módszereket és a megfelelő vizsgálati területeket), a valószínűsíthetően érzékeny örökségi elemek (különösen amelyek a KEÉ attribútumaihoz kapcsolódnak), a javasolt felmérési és értékelési módszertan részletei.
- A teljes folyamatra vonatkozó ütemterv, amely tartalmazza a jelentések elkészítésére és a konzultációkra, egyeztetésekre vonatkozó határidőket.

3A melléklet: Útmutató az örökségi elemek értékének megállapításához

A világörökségi területekre vonatkozó hatásvizsgálati dokumentációnak figyelembe kell vennie a nemzetközi örökségi értékeket, más helyi és nemzeti értékeket, valamint a nemzeti kutatási menetrendekben meghatározott prioritásokat és ajánlásokat. Bizonyos esetekben további nemzetközi értékeket is figyelembe kell venniük, például nemzetközi természetvédelmi egyezmények oltalma alatt álló értékeket.

A forrás fontosságát szakmai megítéléssel kell meghatározni. Az örökségi elem értékének meghatározásához az alábbi minősítéseket használhatjuk:

- Nagyon magas
- Magas
- Közepes
- Alacsony
- Elhanyagolható
- Ismeretlen potenciál

Az alábbi táblázat nem a teljesség igényével készült:

Minősítés	Régészet	Épített örökség vagy történeti városi táj	Történeti táj	Szellemi kulturális örökség vagy az ahhoz kötődő asszociációk
Nagyon magas	<p>Nemzetközileg elismert jelentőségű, világörökségi helyszínek.</p> <p>Világörökségi helyszín KEÉ-ét közvetítő egyedi attribútumok.</p> <p>Olyan elemek, amelyek jelentősen hozzájárulhatnak elismert nemzetközi kutatási célokhoz.</p>	<p>Egyetemes jelentőségű, világörökségként nyilvántartott, nemzetközileg elismert jelentőségű helyszínek vagy építmények.</p> <p>A világörökségi helyszín KEÉ-ét hordozó attribútumok.</p> <p>Egyéb nemzetközileg elismert jelentőségű épületek és városi tájak.</p>	<p>Nemzetközileg elismert jelentőségű világörökségi helyszíneként nyilvántartott tájak.</p> <p>A világörökségi helyszín KEÉ-ét hordozó attribútumok.</p> <p>Nemzetközi értékű történeti tájak védetségétől függetlenül.</p> <p>Kivételes koherenciájú, korú vagy más jelentős tulajdonsággal bíró, kitűnő állapotban megőrzött történeti tájak.</p>	<p>A nemzeti jegyzékben szereplő, szellemi kulturális örökségi tevékenységekkel összefüggő területek.</p> <p>Globális jelentőségű konkrét innovációkkal, műszaki vagy tudományos fejlesztésekkel vagy mozgalmakkal összefüggő asszociációk.</p> <p>Globális jelentőségű, konkrét személyekhez kötődő jelenségek.</p>

<p>Magas</p>	<p>A Résztes Állam törvényei által védett, nemzeti szinten kijelölt régészeti emlékek.</p> <p>Kijelölendő minőségű és jelentőségű, kijelöletlen területek.</p> <p>Olyan elemek, amelyek jelentősen hozzájárulhatnak az elismert nemzeti kutatási célokhoz.</p>	<p>Nemzeti szinten kijelölt építmények még álló maradványokkal.</p> <p>A vizsgálat minősítésében nem megfelelően tükröződő, de anyagukban vagy történelmi vonatkozásukban bizonyíthatóan kivételes minőséggel bíró egyéb épületek.</p> <p>Nagyon fontos épületeknek helyet adó természetvédelmi területek.</p> <p>Egyértelműen nemzeti jelentőséggel bíró, nem kijelölt építmények.</p>	<p>Kiemelkedő jelentőségű, nemzeti szinten kijelölt történelmi táj.</p> <p>Kiemelkedő jelentőségű, kijelöletlen tájak.</p> <p>Jó minőségű, nagy jelentőségű és kimutatható nemzeti értékkel bíró, kijelöletlen tájak.</p> <p>Jelentős koherenciájú, korú vagy más jelentős tulajdonsággal bíró, jó állapotban megőrzött történelmi tájak.</p>	<p>Globális jelentőségű szellemi kulturális örökségi tevékenységekkel összefüggő, nemzeti szinten kijelölt területek vagy tevékenységek.</p> <p>Nemzeti jelentőségű konkrét innovációkkal, műszaki vagy tudományos fejlesztésekkel vagy mozgalmakkal összefüggő asszociációk.</p> <p>Nemzeti jelentőségű, konkrét személyekhez kötődő jelenségek.</p>
<p>Közepes</p>	<p>Kijelölt vagy kijelöletlen elemek, amelyek jelentősen hozzájárulhatnak a regionális kutatási célokhoz.</p>	<p>Védett épületek. Bizonyíthatóan kivételes minőséggel vagy történelmi jelentőséggel bíró (nem jegyzett) történelmi épületek.</p> <p>Természetvédelmi területek, amelyek olyan épületeknek adnak helyet, amelyek jelentősen hozzájárulnak a terület történelmi jellegéhez.</p> <p>Történelmi városképek vagy beépített területek, amelyek épületei vagy épített környezete fontos történelmi integritással bír.</p>	<p>Kijelölt különleges történelmi tájak.</p> <p>Olyan kijelöletlen történelmi tájak, amelyek esetében helyénvaló lenne a történelmi tájként való kijelölés.</p> <p>Regionális értékkel bíró tájak.</p> <p>Mérsékelt koherenciájú, korú vagy más jelentős tulajdonsággal bíró, átlagos állapotban megőrzött történelmi tájak.</p>	<p>A helyi jegyzékekben szereplő, szellemi kulturális örökségi tevékenységekkel összefüggő területek.</p> <p>Regionális vagy helyi jelentőségű konkrét innovációval vagy fejlesztéssel összefüggő asszociációk.</p> <p>Regionális jelentőségű, konkrét személyekhez kötődő jelenségek.</p>
<p>Alacsony</p>	<p>Helyi jelentőségű védett vagy nem védett elemek.</p> <p>A gyenge állagvédelem és/vagy a környezeti összefüggések kismértékű túlélési aránya miatt sérült elemek.</p> <p>Korlátozott értékű elemek, amelyek azonban potenciálisan hozzájárulhatnak a</p>	<p>Helyi jegyzékbe vett épületek.</p> <p>Anyagukban vagy történelmi jeletheikben szerény minőségű (nem jegyzett) történelmi épületek.</p> <p>Történelmi városképek vagy beépített területek, amelyek épületei vagy épített környezete korlátozott történelmi</p>	<p>Nagy kiterjedésű kijelöletlen történelmi tájak.</p> <p>A helyi érdekcsoportok számára jelentőséggel bíró történelmi tájak.</p> <p>A gyenge állagvédelem és/vagy a környezeti összefüggések kismértékű túlélési aránya miatt korlátozott értékkel bíró történelmi tájak.</p>	<p>Helyi jelentőségű szellemi kulturális örökségi tevékenységek.</p> <p>Helyi jelentőségű, konkrét személyekhez kötődő asszociációk.</p> <p>A tevékenységeknek helyet adó vagy azokkal összefüggő területek kismértékű túlélése.</p>

	helyi kutatási célokhoz.	integritással bír.		
Elhanyagolható	Alacsony vagy múltó régészeti jelentőségű elemek.	Építészeti vagy történelmi jelentőséggel nem bíró épületek vagy városi tájak; a környezetükbe nem illeszkedő épületek.	Alacsony vagy jelentéktelen történelmi jelentőségű tájak.	Kevés fennmaradt jelentőség vagy szellemi kulturális örökségi maradvány.
Ismeretlen potenciál	Az elem jelentősége nem bizonyosodott be.	Bizonyos rejtett (azaz hozzáférhetetlen) történelmi jelentőségű potenciállal bíró épületek.	n/a	A terület szellemi kulturális örökségi értékeiről csak kevés ismeret áll rendelkezésre vagy azokról kevés információt rögzítettek.

3B. melléklet: Útmutató a hatás mértékének felméréséhez

A hatás besorolása	Régészeti tulajdonságok	Az épített örökséghez vagy történelmi városi tájhoz kapcsolódó tulajdonságok	A történelmi táj tulajdonságai	Szellemi kulturális örökség tulajdonságai vagy asszociációi
Jelentős	A világörökségi helyszínek KEÉ-ét hordozó attribútumokat érintő változások. A fő régészeti anyagok legtöbbje vagy egésze – ideértve a KEÉ-hez hozzájárulókat is – olyan változáson esik át, amely a forrást teljes mértékben átalakítja. Átfogó változások az elrendezésben (setting).	A KEÉ-t hordozó történelmi épületek elemeit érő olyan mértékű változás, amely a forrást teljes mértékben átalakítja. Átfogó változások az elrendezésben (setting).	Valamennyi fő történelmi tájelemet, földrészletet vagy ezek részeit érintő változás; szélsőséges vizuális hatások; jelentősen hátrányos zaj- vagy hangminőség-változás; a használatban vagy megközelíthetőségben beállt alapvető változások – amelyek a történelmi táj jelleg teljes megváltozásához vagy KEÉ veszteséghez vezetnek.	Olyan fő, a területet érintő változások, amelyek a szellemi kulturális örökségi tevékenységekre vagy jelenségekre, vagy a vizuális kapcsolatokra és kulturális elismertségre is kihatnak.
Mérsékelt	Számos fő régészeti anyagot érintő változás, amely a forrást egyértelműen átalakítja. Olyan jelentős változások az elrendezésben (setting), melyek kihatnak a helyszín jellegére.	Történelmi épületek fő elemeit érintő változás, amely a forrást jelentősen átalakítja. A történelmi épület elrendezését (setting) érintő változás, amely miatt az jelentősen átalakul.	Számos alapvető történelmi tájelemet, földrészletet vagy ezek részeit érintő változás; a történelmi táj több szempontból vizuálisan megváltozik; észrevehető zaj- vagy hangminőség-változás; a használatban vagy megközelíthetőségben beállt jelentős változások – amelyek a történelmi táj jelleg mérsékelt megváltozásához vezetnek.	Olyan jelentős, a területet érintő változások, amelyek a szellemi kulturális örökségi tevékenységekre vagy jelenségekre, vagy a vizuális kapcsolatokra és a kulturális elismertségre is kihatnak.

Kis változás	Fő régészeti anyagokat érintő változások, amelyek a forrást csekély mértékben átalakítják. Csekély mértékű változások az elrendezésben (setting).	Történelmi épületek fő elemeit érintő változás, amely a helyszínt csekély mértékben átalakítja. A történelmi épület elrendezését (setting) érintő változás, amely miatt az észrevehetően átalakul.	Néhány alapvető történelmi tájelemet, földrészletet vagy ezek részeit érintő változás; a történelmi táj néhány fő szempontból vizuálisan csekély mértékben megváltozik; korlátozott zaj- vagy hangminőség-változás; a használatban vagy megközelíthetőségben beállott csekély mértékű változások – amelyek a történelmi tájjelleg korlátozott megváltozásához vezetnek.	Olyan, a területet érintő változások, amelyek a szellemi kulturális örökségi tevékenységekre vagy jelenségekre, vagy a vizuális kapcsolatokra és a kulturális elismertségre is kihatnak.
Elhanyagolható	Fő régészeti anyagokat vagy elrendezést érintő nagyon csekély változás.	A történelmi épületi elemeket vagy elrendezést (setting) érintő olyan csekély változások, amelyek arra alig hatnak.	Fő történelmi tájelemeket, földrészleteket vagy ezek részeit érintő nagyon csekély mértékű változások; gyakorlatilag változatlan vizuális hatások; nagyon csekély mértékű zaj- vagy hangminőség-változás; a használatban vagy megközelíthetőségben beállott nagyon csekély mértékű változások – amelyek a történelmi tájjelleg nagyon csekély mértékű megváltozásához vezetnek.	A területet érintő olyan csekély mértékű változások, amelyek a szellemi kulturális örökségi tevékenységekre vagy jelenségekre, vagy a vizuális kapcsolatokra és a kulturális elismertségre is kihatnak.
Nincs változás	Nincs változás.	Az anyagban és az elrendezésben (setting) nincs változás.	Az elemekben, földrészletekben vagy ezek részeiben nincs változás; nincsenek sem vizuális, sem hallható változások; a kényelmi és közösségi tényezőkben nincs változás.	Nincs változás.

3C. melléklet: Példa a leltár adattartalmára

Az alábbiakban felsoroljuk az egyes örökségi helyszínekre, vagy azok egy csoportjára vonatkozó adatokat összevető és igazoló táblázatokban vagy leltárakban használható, javasolt adatmezőket:

Egyedi azonosító szám

Elem megnevezése

Elhelyezkedés (térképi hivatkozás)

A tárgy típusa (sírdomb, templom, erőd, táj, szellemi kulturális örökség stb.)

Dátum

Jogszabályi kijelölés (pl. nemzeti vagy helyi jegyzék, világörökségi helyszín)

Rövid leírás

Állapot

Hitelesség

Integritás

Egymás közötti kapcsolatok (lista)

Érzékenység

Jelentőség (nagyon magas, magas stb.)

A fejlesztés hatásának mértéke - építés (jelentős, mérsékelt, csekély, elhanyagolható, nincs változás)

A fejlesztés hatásának jelentősége - építés (jelentősen kedvező, mérsékeltén kedvező, kissé kedvező, elhanyagolhatóan kedvező; nincs változás; elhanyagolhatóan kedvezőtlen, kissé kedvezőtlen, mérsékeltén kedvezőtlen, jelentősen kedvezőtlen)

A hatás működési mértéke (a fentiek szerint)

A hatás működési jelentősége

4. melléklet: Az örökségvédelmi hatásvizsgálati dokumentáció tartalma

A hatásvizsgálati dokumentációnak tartalmaznia kell azokat a bizonyítékokat, amelyek alapján világos, átlátható és megvalósítható döntések születhetnek. A szükséges részletezettség mértéke a helyszíntől és a javasolt változtatásoktól függ. A KEÉ meghatározás központi szerepet játszik a területet fenyegető kockázatok és hatások értékelése során.

A jelentésnek tartalmaznia kell:

- a világörökségi helyszín pontos megnevezését,
- földrajzi koordinátáit,
- a jegyzékbe történő felvétel dátumát,
- a hatásvizsgálati dokumentáció keltét,
- a hatásvizsgálati dokumentáció elkészítéséért felelős szervezet vagy jogi személyek nevét,
- a dokumentáció címzettjét/címzettjeit és
- egy arra vonatkozó nyilatkozatot, hogy a dokumentációt külső személy ellenőrizte vagy szakmailag felülvizsgálta.

A jelentés tartalomjegyzékének vázlata

- 1 Vezetői összefoglaló - valamennyi fő pontot tartalmaznia kell és a jelentés többi részétől függetlenül is használhatónak kell lennie
- 2 Tartalom
- 3 Bevezetés
- 4 Módszertan
  - Adatforrások
  - Publikált munkák
  - Nem publikált munkák
  - Adatbázisok
  - Helyszíni vizsgálatok
  - A hatásvizsgálat módszertana
  - A hatásvizsgálat tartalma
  - Az örökségi forrás értékelése
  - A konkrét hatás és változás mértékének vizsgálata
  - Az összhatás értékelése
  - A vizsgálati terület meghatározása

5 A helyszín története és leírása

Ennek a résznek kulcsfontosságú eleme a KEÉ meghatározás, valamint azoknak az attribútumoknak a leírása, amelyek a KEÉ-t hordozzák és hozzájárulnak a hitelesség és az integritás meghatározásához.

Itt kell feltüntetni a nemzeti vagy helyi szinten védett helyszíneket, emlékműveket és építményeket, valamint a nem védett helyszíneket is. Ugyancsak itt kell megadni a vizsgált terület történelmi fejlődésének részleteit és jellemzését, például a történelmi táj leírását, ideértve a terület mintázatát, határait, valamint a táj és a kulturális örökség fennálló történelmi elemeit. Ebben a pontban kell leírni az egész helyszín, egyes attribútumok és elemek állapotát, fizikai jellemzőit, érzékeny nézőpontjait, valamint az attribútumokhoz kapcsolódó szellemi jelentőséget. Különösen az érintett területekre kell koncentrálni, de nem hagyható ki az egész terület általános leírása sem.

6 A javasolt változtatások vagy fejlesztések leírása

7 A javasolt változtatások összehatásának felmérése és értékelése

Ebben a pontban kell meghatározni a KEÉ attribútumait és egyéb örökségi elemeket érintő konkrét változások és hatások felmérését. Itt kell leírni és felmérni a közvetlen és közvetett hatásokat, ideértve az örökség egyes attribútumait, tárgyait, ennek elemeit, részeit, asszociációit, valamint ezek egészét érő fizikai, vizuális és zajhatásokat. A helyszín KEÉ-ét hordozó attribútumokra gyakorolt hatások vizsgálatán keresztül értékelni kell a KEÉ-re gyakorolt hatásokat. Figyelembe kell venni az összes attribútumra gyakorolt valamennyi hatást; a döntéshozatal támogatása érdekében, az információk megfelelő bemutatásához szakmai értékelésre van szükség.

Értékelni kell továbbá az egyes attribútumokat és a világörökségi terület egészét érintő fejlesztési vagy változtatási javaslatok hatásának összehatását. Ez magában foglalhatja annak vizsgálatát is, hogyan befolyásolhatják a változások helyi, nemzeti és nemzetközi szinten a helyszín megítélését.

8 A hatások elkerülése, csökkentése vagy ellensúlyozása érdekében meghozott intézkedések - hatáscsökkentő intézkedések

Ezek az intézkedések magukban foglalják az általános, a helyszín- és elemspecifikus intézkedéseket, valamint az alábbiakat:

- a fejlesztés vagy változtatás megkezdését megelőző intézkedéseket (például régészeti feltárás),
- az építés vagy változtatás során szükséges intézkedéseket (az örökségi elemekről megfigyelési jelentés készítését vagy azok fizikai védelmét),
- a javasolt változtatás vagy fejlesztés üzemeltetése során meghozott, az építést követő intézkedéseket (például értelmezési vagy hozzáférési intézkedések, tudatosság-építés, oktatás, rekonstrukciós javaslatok),
- a hatásvizsgálati dokumentáció során megszerzett információk, ismeretek és tudás, valamint dokumentum-vizsgálatok, területi vagy tudományos vizsgálatok megosztására irányuló javaslatok.

9 Összefoglalás és következtetések, ami az alábbiakat tartalmazza:

- A világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értékére, integritására és hitelességére gyakorolt hatások egyértelmű meghatározása,
- A helyszín világörökségi jegyzékbe vételét fenyegető kockázat,
- Bármely kedvező hatás, ideértve a bővebb ismereteket, jobb megértést és a tudatosság növelését is.

10 Bibliográfia

11 Glosszárium

12 Köszönetnyilvánítás és szerzők

13 Ábrák és fényképek, például az alábbiak bemutatására:

- A helyszínek elhelyezkedése és kiterjedése, ideértve a védőövezetet is
- A meghatározott vizsgálati területek
- A fejlesztés vagy a változtatási javaslatok
- Vizuális vagy térbeli láthatósági elemzések
- Hatásmérséklő intézkedések
- Meghatározó helyszínek és nézőpontok

14 Részletes adatokat tartalmazó mellékletek, például:

- Az egyes helyszínekre vagy elemekre vonatkozó táblázatok, összefoglaló leírás és a hatások összefoglalása
- Dokumentum alapú vizsgálatok
- A terepi vizsgálatokról szóló jelentések (például geofizikai felmérések, próbaértékelés, ásatások)
- Tudományos dokumentációk
- A konzultációk résztvevői és azok eredményei
- A feladat meghatározása vagy rövid projektismertető